

Pannon Egyetem
Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Göllény-Kovács Nikoletta

**MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOK
GAZDASÁGI, TÁRSADALMI HELYZETÉNEK
ALAKULÁSA A DUNÁNTÚLON**

c. doktori (Ph.D) értekezéshez

TÉZISFÜZET

Témavezetők:
Dr. Péter Erzsébet
Prof. Dr. Molnár Tamás

Veszprém
2021

Tartalomjegyzék

1. A kutatómunka előzményei	2
2. Kutatás célja és kérdései	4
3. Alkalmazott vizsgálati módszerek	6
4. A kutatás hipotézisei	7
5. A kutatás eredményei	9
5.1. Területi szegmentálás eredményei	9
5.2. Empirikus kutatás helyszínéül szolgáló megyék mezőgazdasági vállalkozásainak stakeholder-analízise	10
5.3. Empirikus kutatásban szereplő mezőgazdasági vállalkozások SWOT-analízise	11
6. Önálló, újszerű tudományos eredmények	14
7. Következtetések, javaslatok	19
8. A szerző témához kapcsolódó publikációinak jegyzéke	21
9. A szerző egyéb publikációinak jegyzéke	24
10. Hivatkozások jegyzéke	27

1. A kutatómunka előzményei

Nemzetgazdasági szempontból az 1980-as években a magyar mezőgazdaság húzó ágazat volt, a nagy gazdaságok és a kisgazdálkodók együttműködésének köszönhetően, ami a '90-es évek elején történt kormányváltással hanyatlani kezdett. A nagy szántóterületek kisebb földekre oszlottak és a szupermarketek megjelenésével bizonytalanság alakult ki a hazai élelmiszertermelők körében (Vízvári-Bacsi, 2003). A tulajdonosi szerkezet radikális átalakulása ezzel az úgynevezett „spontán privatizációval” kezdődött, amikor a külföldi tőke az olcsó munkaerő miatt elkezdett áramlani az országba (Péter et. al, 2009). A magyar kis és középvállalkozások nem tudták felvenni a versenyt a multinacionális vállalatokkal. Leginkább az ország középső és nyugati fele vonzotta a befektetőket, az ország elmaradottabb keleti felére a munkaerő-igényes feladatok orientálódtak.

Napjainkban a versenyképes európai mezőgazdaság megteremtése mellett az új társadalmi igényeknek való megfelelés eredményezte, hogy a vidékfejlesztés is az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának pillére lett. Célja a vidéki területek jövőbeni fejlődését garantáló tartós és konzisztens szerkezet kialakítása, a foglalkoztatottság fenntartása és fejlesztése révén. A vidékfejlesztésben tehát az ott élő lakosság hosszú távú érdekei a meghatározóak. A kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés nem csak a lakosság életszínvonalának emelését segíti elő, de alakítja, formálja a helybeliek életmódját, életfeltételeit, kulturális és egyéb értékeinek ápolását és megőrzését. Így a vidékfejlesztés és a területfejlesztés fogalmának szembeállítása helyett azok egymást kiegészítő szerepét szükséges hangsúlyozni (Forgács, 2003).

A 21. század hozta magával továbbá a technológia újabb fejlődését is, aminek hatására megjelentek a fenntarthatóság alapelvei, új kihívásokat állítva a mezőgazdasági termelők, az ipar és szolgáltató szektor számára egyaránt. Emellett a legújabb kockázati tényező a 2019-ben induló COVID-19 típusú világméretű járvány volt, mely újabb kihívások elé állította az ágazat szereplőit. A pandémia következtében egymás után zárkóztak be az országok, súlyos zavarokat okozva a nemzetközi kereskedelemben. Az Európai Bizottság álláspontja ezért a világjárvány megjelenése után megerősítést nyert, miszerint az emberiségnek újra kell terveznie az élelmiszertermelését. Ez tehető felelőssé ugyanis az üvegház hatású gázkibocsátás közel egyharmadáért, a természetes erőforrások nagy részének felhasználásáért, és olyan egészségügyi problémákért is, mint az alul- és a túltápláltság. Az új technológiák és a tudományos felfedezések, kombinálva az egyre növekvő termelői és fogyasztói tudatossággal, valamint az igénnyel a fenntartható módon megtermelt élelmiszereket illetően, minden érdekelt számára fontosak lehetnek.

Továbbá az Európai Bizottság közzétette az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal) részét képező, a fenntartható mezőgazdaságra és élelmiszeriparra való áttérést célzó, "Termőföldtől az asztalig" (Farm to Fork) elnevezésű stratégiáját – mely az élelmiszer-előállítás, -feldolgozás, -elosztás és -fogyasztás területein is komoly változásokat hozna -, valamint a biológiai sokféleség védelméről szóló Biodiverzitás Stratégiáját (Eu-

rópai Parlament, 2020). Azonban a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara - aki elkötelezett a környezetterhelés csökkentésében -, a Bizottság stratégiáját elfogadhatatlannak tartja, mivel a bennük foglalt célok teljesíthetetlenek, és olyan súlyos terheket rónának az agrár- és élelmiszer gazdaság szereplőire, hogy közülük sokan felhagynának tevékenységükkel. Ezen ellentétek tovább fokozzák a kutatási téma jelentőségét és aktualitását.

2. Kutatás célja és kérdései

Jelen kutatás az említett aktuális és egyben globális agrárgazdasági problémákra és változásokra hivatkozva célként tűzte ki a mezőgazdasági szereplők megváltozott termelési tendenciák és új szokások okozta változások közt kialakult helyzetének vizsgálatát. A kutatás célkitűzései között szerepel továbbá, hogy az eredmények és javaslatok a gyakorlat számára kézzelfogható megoldást kínáljanak.

1. Kutatásom során nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy megvizsgáljam a megváltozott termelési tendenciák hatását a mezőgazdasági vállalkozók technológiai fejlettségére és jövedelemtermelő-képességükre.

Az új termelési tendenciák ugyanis folyamatos változást követelnek a mezőgazdasági szakemberektől, míg az agrárpolitikai kihívások további nyomást gyakorolnak a hossz távú működésre. Továbbá a globális járvány során előtérbe került új igények és szokások új értékesítési csatornákat is teremtenek, aminek következtében új kockázatokkal számolhatnak azon mezőgazdasági vállalkozók, akik az Európai Unió támogatások rendszerétől függenek.

2. További vizsgálatot igényelt, hogy feltárjam a vizsgált alanyok munkahelyteremtő szándékát a tevékenységükből keletkezett jövedelmük függvényében.

A pályázati támogatások követelménye a hosszú távon való tervezés, illetve a munkaerő és technológia bővítése, így elkerülhetetlen, hogy az egyik emelkedhessen a másik tényező nélkül.

3. Az agrártámogatások miatt felvetődött a kérdés, hogy a mezőgazdasági vállalkozók munkahelyteremtése és technológiai fejlettsége mennyiben függ össze egymással.

Amennyiben pályázati támogatást igényel a mezőgazdasági vállalkozó a technológiája mellett a munkahelyek számát is bővíteni szükséges, mely a növekedés alapelve, ezért felvetődik a kérdés, hogy ez miként valósul meg a vizsgált dunántúli vállalkozók körében.

4. További kérdésként merült fel a mezőgazdasági vállalkozók nyitottsága a megváltozott technológiai környezet iránt.

A szakirodalom alapján ugyanis fontosnak tartom a folyamatos változás beépítését a vállalkozás életébe gazdasági mérettől függetlenül, mivel a megújulás képessége egy sikeresebb és biztonságosabb megélhetést biztosító vállalkozás feltételeként is megnevezhető.

5. Felvetődött a kérdés, hogy a hazai gazdálkodók mit gondolnak a stabilitásról, illet-

ve vertikális és horizontális kapcsolatokról.

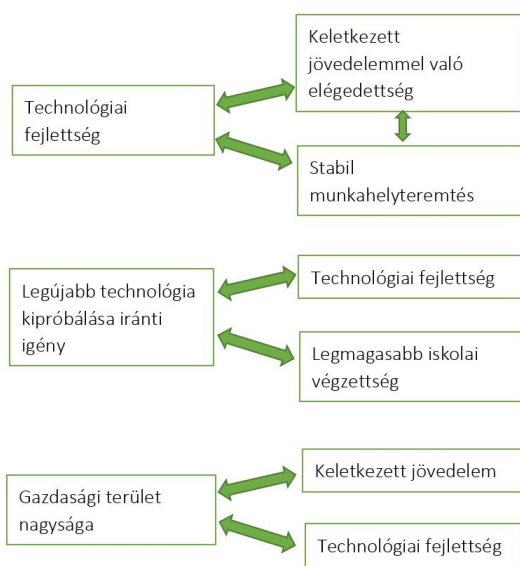
Az üzleti kapcsolatok a diverzifikációt és stabilitást szolgálnák, mivel segítségével olyan lehetőséget teremthet a gazdálkodó, ami a vállalkozását hosszú távon támogatná.

6. Kutatásom során arra is nagy hangsúlyt fektettem, hogy felmérjem a hazai mikro-, kis- és közepes méretű mezőgazdasági vállalkozások tekintetében mennyire van összhangban a gazdálkodási terület nagysága a technológiai fejlettséggel és a keletkezett jövedelem nagyságával.

A vállalkozások tőkéje határozza meg ugyanis a technológiai fejlesztések és a foglalkoztatottság mértékét, melyek az esetek többségében kapcsolatban állnak a termőföldek koncentrációjával is.

A felmerült kutatási kérdésekre a szakirodalomban, illetve az empirikus kutatásom során keresem a választ.

A kutatás elején felvázolható kutatási modelletem az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra. Kutatási modell

Forrás: Saját szerkesztés

A kutatási modell által azokat a tényezőket kívánom szemléltetni, melyek hatással vannak a mezőgazdasági vállalkozók tevékenységére gazdasági és társadalmi szempontból. Az ábráról leolvasható a kiinduló kutatási kérdések alapján feltételezett tényezők közötti kapcsolat is.

3. Alkalmazott vizsgálati módszerek

Az empirikus kutatás részeként a kvalitatív vizsgálat során összesen hat fővel készült interjú, melyek az agrárgazdasági biztonságérzet és versenyképesség mellett a mezőgazdaság hazai helyzetének megítélését is érintették. A felmérés során különböző szakmai területről sikerült felkeresni alanyokat.

Kvantitatív vizsgálaton belül kérdőíves megkeresés történt a Dunántúli térségben, kiemelten Baranya, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Tolna, Veszprém, és Zala megye mezőgazdasági vállalkozói körében. Mivel a kutatásom részeként külön ki szeretnék térni a földminőség által befolyásolt lehetőségekre, a felsorolt megyék képezik a kedvező és kevésbé kedvező feltételekkel rendelkező földterületek megyéit. A földminőség szerinti összehasonlításban segítségemre volt a D-e-Meter szántó minősítési eljárás és az OTP Bank földértékelése. A kiinduló alapsokasághoz az információkat a KSH 2017-es évi megyei bontású adatai szolgáltatták a mezőgazdasági vállalkozások számára vonatkozóan, ezen belül a növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és egyéb szolgáltatásokra lett leszűrve.

A mintasokaságot a mezőgazdaságon belül tevékenykedő vagy annak elemeit aktívan alkalmazó őstermelők, valamint mikro-, kis- és közepes vállalkozások vezetői teszik ki. A megkérdezés feleletválasztós kérdőív segítségével történt személyes felkeresés által 2019-ben. A mintavételezés hólabda módszerrel történt. A kérdőív négy részből épült fel, melynek első fele a tevékenységgel kapcsolatos általános kérdéskör, ezt követi az irányítással kapcsolatos kérdéskör. Majd a biztonságra helyeződik a hangsúly kérdések terén, végül a demográfiai kérdések zárják a felmérést.

Összesen 252 mezőgazdasági vállalkozást kerestem fel, ebből 252 értékelhető válasz született. A mintasokaság részét képezik haszon- (23%) és egyéb (6%) állattenyésztők, szőlő- és bortermelők (18%), méhészek (12%), gyümölcsstermesztők (10%), kertészeti növénytermesztők (8%), háztáji gazdálkodók (5%), de a legtöbb megkérdezett szántóföldi növénytermesztéssel (51%) foglalkozik.

Az empirikus kutatás eredményeit a Microsoft Office Professional Plus 2013 Excel programcsomag segítségével összesítettem. Továbbá az összefüggés-vizsgálatok elemzéséhez a Spearman-féle korrelációs együtthatót alkalmaztam, melyet IBM SPSS Statistics 23-as programcsomag segítségével elemeztem. Az együttható (ρ) megmutatja, hogy milyen mértékben határozza meg az egyik változó nagysága a másik változó nagyságát, illetve az összefüggés irányát és erősségét (Molnár, 2015). A mérés során a változók rangszámának különbségét számoltam ki.

4. A kutatás hipotézisei

H-1: A mezőgazdasági vállalkozók tevékenységükből keletkezett jövedelemmel való elégedettsége összefügg technológiai fejlettségükkel.

A technológiai fejlesztések nélkülözhetetlenek egy olyan erőforrás-igényes nemzetgazdasági ágban, mint a mezőgazdaság, ahol naprakész információkra és tudásra van szükség. Mindehhez azonban komoly anyagi támogatások szükségesek, mivel a technológia halad a teljes körű optimalizálás felé, és szükséges a régi eszközöket újabbra, hatékonyabbra cserélni és megtanulni alkalmazhatóságukat.

H-2: A mezőgazdasági vállalkozók tevékenységükből keletkezett jövedelemmel való elégedettsége összefügg stabil munkahely-teremtés iránti igényükkel

A második hipotézis a vállalkozók jövedelemmel való elégedettsége és stabil munkahely-teremtési szándéka között keresi az összefüggést, még hozzá azt feltételezve, hogy hiába fejlett egy vállalkozás technológiája, nem biztos, hogy ettől tartja majd fontosnak azt, hogy alkalmazottai számára biztos megélhetést biztosítson. Sokkal inkább befolyásolja, hogy saját magát és vállalkozását biztonságban tudhatja-e, azaz elégedett a jövedelmével.

H-3: A mezőgazdasági vállalkozók technológiai fejlettsége összefügg stabil munkahely-teremtés iránti igényükkel

Az első három hipotézis, azaz a technológiai fejlettség, a jövedelemmel való elégedettséggel és a stabil munkahelyteremtés iránti igény közti kapcsolat a hosszú távú fenntartás elvét erősíti, miszerint minél magasabb a jövedelem, annál szükségesebb a fejlesztés és stabilitás, valamint fordítva, minél nagyobb a fejlesztés és növekedés iránti vágy, annál jobban emelkedik a vállalkozás jövedelme.

H-4: A legújabb mezőgazdasági technológia kipróbálása iránti igény negatív kapcsolatban áll a gazdálkodás aktuális (szubjektív) technológiai fejlettségével

A feltételezés azon alapul, hogy az innovációk és új fejlesztések nem feltétlenül azoknál a vállalkozásoknál fognak megjelenni, ahol egyébként is magasabb fejlettségi szint tapasztalható, hanem sokkal inkább az alsóbb szinteken, ahol nagyobb a motivációs kényszer. Az aktivitás fenntartása azonban fontos lenne a fejlesztések terén is, mivel ahogy korábban említettem az innováció fokozott az iparágban és a nyugati országokkal szemben egyébként is erős lemaradást mutat hazánk.

H-5: A legújabb mezőgazdasági technológia kipróbálása iránti igény negatív kapcsolatban áll a mezőgazdasági vállalkozó legmagasabb iskolai végzettségével

A hipotézis abból indul ki, hogy az újításokra való nyitottság nem függ össze azzal, hogy az adott mezőgazdasági vállalkozó milyen magas iskolai végzettséggel rendelkezik, mivel a vállalkozó-kedv és kockázat-kerülés leginkább egyéni sajátosság, illetve a biztonságérzettel összefüggő tényező.

H-6: A gazdálkodási terület nagysága a keletkezett jövedelem mellett a technológiai fejlettséggel is összefüggésben áll

Minél nagyobb a gazdálkodási terület, annál több növényt lehet rajta termeszteni, vagy állatot lehet rajta tartani és ezáltal magasabb a vállalkozó jövedelme vagy fordítva, minél nagyobb a jövedelme, annál több területet szeretne magának. De a terület nagysága nem csak a jövedelemmel függ össze, hanem a technológiai fejlettséggel is, mivel ahogy nő a terület nagysága, úgy van szükség a fejlettebb technológiára.

5. A kutatás eredményei

Az értekezés öt részre tagolható. Az első részben a mezőgazdaság nemzetgazdasági jelentőségét vizsgáltam, ahol kitértem a mezőgazdaság gazdasági és társadalmi szerepvállalására nemzetközi és hazai viszonylatban, a mezőgazdaság termelékenységének, foglalkoztatottságának áttekintésére valamint a vidékfejlesztés szerepére. Az első részben továbbá ismertettem az Európai Unió Közös Agrárpolitikáját és a 2020-ban kiteljesedő globális válság mezőgazdaságra gyakorolt hatását is. A termőföld értékelésének alakulása és annak gazdasági hatásai is megjelennek az első részben, mely szorosan kapcsolódik a kutatás további alakulásához.

A második részben a mezőgazdasági vállalkozói környezetet vizsgáltam, azon belül a hatékonyság, versenyképesség, fenntarthatóság, innováció témaköre jelent meg kiemelten. Ezen kívül vizsgálat alá kerül a hazai agrárképzés, illetve a kapcsolati érdekhálózatok és helyi lehetőségek, valamint mezőgazdasági kockázatok számbavétele. A harmadik részben az empirikus kutatás eredményeinek értékelése olvasható, ahol a kvalitatív és kvantitatív kutatás bemutatása történt. Ezen részben a kérdőív kérdéseire adott válaszok jelennek meg témakörönkénti bontásban.

A negyedik fejezetben az összefüggés-vizsgálatok eredményei szerepelnek, mely külön kitér a mezőgazdasági vállalkozók technológiai fejlettsége, jövedelemmel való elégedettsége és stabil munkahely-teremtés iránti igénye közötti összefüggésekre, ami a stabilitással kapcsolatos kutatási kérdésekre segít választ találni. A legújabb mezőgazdasági technológia kipróbálása iránti igény, aktuális technológiai fejlettség és legmagasabb iskolai végzettség közötti összefüggések vizsgálata is megtalálható ebben a fejezetben, mely a fejlődés tendenciáját segíti bemutatni a Dunántúlon. Illetve a gazdálkodási terület nagysága, mezőgazdasági vállalkozó keletkezett jövedelme és technológiai fejlettsége közötti összefüggések is elemzésre kerültek, mivel a gazdasági területek koncentrációja, illetve azok értékelése jelentősen befolyásolja a mezőgazdasági vállalkozások jövőbeli lehetőségeit. Az értekezés záró fejezetében az összefoglalás és javaslatok olvashatók

5.1. Területi szegmentálás eredményei

A kutatási terület a Dunántúli régióra fókuszált, melyet további hat megye kiemelése követett. Ezek a megyék a termőföldek átlagára, illetve az aranykorona értékek alapján az értékesebb (Győr-Moson-Sopron, Fejér és Tolna megye), illetve a kevésbé értékesebb (Veszprém, Zala és Baranya megye) területeket képviselik. Az 1. táblázat szemlélteti, hogy a termőföld átlagára és aranykorona értéke alapján az értékesebb és kevésbé értékes területekkel rendelkező mezőgazdasági vállalkozók hogyan vélekednek a vállalkozás életét hosszútávon érintő tényezőkről.

	Értékesebb területek jellemzői	Kevésbé értékes területek jellemzői
<i>Friss vállalkozások száma magasabb</i>		X
<i>Több, mint öt tulajdonossal rendelkező vállalkozások száma magasabb</i>		X
<i>Munkán kívüli közös programok szervezése jellemzőbb</i>	X	
<i>Munkavállalók aktív szerepe a döntéshozatalban jellemzőbb</i>	X	
<i>Jövedelemmel való elégedettség jellemzőbb</i>	X	
<i>Biztonság meghatározó szerepe a vállalkozás életében</i>	X	
<i>Összefogások tapasztalása és kiemelt szerepe</i>		X
<i>Hosszú távon való tervezés jellemzőbb</i>		X

1. táblázat. A termőföld átlagára és aranykorona érték alapján értékesebb és kevésbé értékes területek vállalkozóitól érkező válaszok összehasonlító táblázata.

Forrás: saját eredmény

A vállalkozások indítása terén aktívabbak a kevésbé értékes területtel rendelkező megyék gazdálkodói, még akkor is, ha több mint öt tulajdonossal rendelkezik adott vállalkozás. Továbbá összefogások terén is aktívabbak, nyitottabbak a kapcsolat-teremtésre. Érdekes eredmény azonban, hogy attól függetlenül, hogy a biztonságot a kedvezőbb területekkel rendelkezők tartják fontosabbnak, mégis a hosszú távon való tervezés a kevésbé értékes területeken jellemzőbb. Egyértelműen a kedvező területek tulajdonosai elégedettebbek a jövedelmükkel, továbbá a munkavállalók szerepe is kifejezetten fontos a vállalkozások életében ezekben a megyékben.

A gazdálkodási területek nagyságát biztosan meghatározza az is, hogy milyen domborzati viszonyok uralkodnak adott területen. Mivel a kedvezőtlen területeken belül is vannak kedvezőbb fekvésű földek, nagyobb a szórás technológiai felkészültség terén a kevésbé értékes területekkel rendelkező megyékben. Az új fejlesztésekhez való viszonyulás terén viszont nagyjából egyforma a mezőgazdasági vállalkozók hozzáállása elhelyezkedéstől függetlenül.

5.2. Empirikus kutatás helyszínéül szolgáló megyék mezőgazdasági vállalkozásainak stakeholder-analízise

A kutatásba bevont hat megye (Baranya, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Tolna, Veszprém, Zala) azon érdekelt feleit szemlélteti a 2. táblázat, akik valamilyen módon befolyásolják vagy befolyásolhatják a vizsgált mezőgazdasági vállalkozások céljainak megvalósulását.

Érdekeltek felek	Követelmények	Megjegyzés
<i>Tulajdonosok</i>	Jövedelmezőség, vállalkozás biztonsága	Jelentős érdekelt fél
<i>Munkatársak</i>	Munkahely biztonsága, megfelelő bérek	Jelentős érdekelt fél
<i>Szállítók</i>	Határidők betartása	
<i>Vevők</i>	Minőségi termékek, biogazdálkodás, fenntarthatóság	Jelentős érdekelt fél
<i>Hatóságok</i>	Szabályok betartása	
<i>Versenytársak</i>	Tisztességes verseny	
<i>Bank</i>	Stabil működés	Jelentős érdekelt fél
<i>Magyar Állam</i>	Folyamatos ellátás biztosítása, termelékenység növelése	
<i>Európai Unió</i>	Folyamatos ellátás biztosítása, Közös Piac érdekeinek betartása	

2. táblázat. Az empirikus kutatásban szereplő mezőgazdasági vállalkozások Stakeholder-analízise.

Forrás: saját eredmény

Kilenc érdekelt felet sikerült azonosítani, ezek közül a vállalkozások tulajdonosai és munkatársaik, valamint a vevők és a bankok kapnak kiemelt szerepet. A tulajdonosok elvárása a vállalkozástól többnyire a hosszú távú fennmaradás és jövedelmezőség, míg a munkavállalók is hasonlókat várnak el, hisz hosszú távon szeretnék a létfenntartásuknak megfelelő béreket kapni.

5.3. Empirikus kutatásban szereplő mezőgazdasági vállalkozások SWOT-analízise

A SWOT-analízis a stratégiaalkotás folyamatának egyik lépése, mely segítséget nyújthat minden vállalkozás életében. Az erösségek és gyengeségek, mint belső tényezők, a lehetőségek és veszélyek pedig külső tényezők a vállalkozás vagy akár iparág számára. A 3. táblázatból kiolvasható, hogy a kutatás során megkérdezett hat interjú alany válaszai alapján készített SWOT-analízis több gyengeséget prognosztizál, mint erösséget, de ennek megfelelően a gyengeségekből lehet a legtöbb lehetőséget generálni, ezért ezekre érdemes nagyobb figyelmet fordítani.

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Mezőgazdasági művelésre alkalmas területek megléte	Pályaelhagyók növekvő száma
Globálisan elérhető fejlett technológia	Csökkenő munkaerő létszám
Jó minőségű alapanyagok beszerezhetősége	Öregedés
Jó termőföld-minőség	Bizalmatlanság
Elérhető fejlett technológia	Motiválatlanság
	Elaprózódott földek
	Erőforrásszegény gazdálkodás
	Gyenge információ-áramlás
	Folyamat-monitorozás elhanyagolása
	Likviditási problémák
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
Támogatási rendszer átalakítása	Szélsőséges időjárás
Szaktanácsadói rendszer kiépítése	Világpiaci árak ingadozása
Fenntarthatóság kiépítése	Pályázatok megszűnése
Pazarlás megszüntetése	Generációváltás
Generációváltás	Multinacionális kereskedelmi vállalatokkal való verseny
Oktatási anyagok aktualizálása	Termelési szabályok szigorítása
Gyakorlatorientált képzések indítása	Környezetvédelmi korlátozások
Ellátási láncok rövidítése	
Helyi termékek kihasználása	
Tudásmegosztás fórumok szervezésével	
Modern termelői szövetkezetek	
Precíziós eszközök támogatása	
Gazdasági- társadalmi szerep köztudatba ágyazása	

3. táblázat. Empirikus kutatásban szereplő mezőgazdasági vállalkozások SWOT-analízise.
Forrás: saját eredmény

A nyugdíjas évei felé járó generáció tapasztalatait és tudását például érdemes lenne szakmai fórumokon, kisebb körökben akár megosztani, hogy mindaz, amit felépítettek az elmúlt évtizedekben ne vesszen el a jövő generáció számára. A pályaelhagyók növekvő számának csökkentését a jövőben nagyban segítheti a 2020-ban indult, átalakult mezőgazdasági képzési rendszer, mely egy alaposabban átgondolt terv alapján támogatja a képzéseket, aktualizálja az oktatási anyagot, segíti a gyakorlatorientált képzés megvalósulását.

Az elaprózódott földek, erőforrásszegény gazdaságok megszüntetésének eszköze lehet a hazai támogatási rendszer átalakítása, mely az Európai Unió 2020-ban induló mezőgazdasági politikájának megfelelően alakulhat.

A folyamat-monitorozás elhanyagolása, gyenge információ-áramlás és motiválatlanság problémáján pedig a szaktanácsadói rendszer által megvalósítható tudásmegosztás tudna segíteni, mivel sok esetben nem csak arról van szó, hogy nem tudják elvégezni az adott tevékenységet a gazdálkodók, de még információjuk sincsen arról, hogy mi javíthatja a tevékenységük hatékonyságát.

A modern termelői szövetkezetek pedig a likviditási problémákon tudnának segíteni, mivel a gazdálkodók megoszthatnák nagy értékű eszközeiket, földjeiket, de ezen felül tudásukat is egymással. A tapasztalat szerint azonban a rendszerváltás előtti Termelői Szövetkezetek tapasztalatai még mindig negatívan hatnak a bizalmi viszonyokra. Ezen a problémán a generációváltás segíthet a jövőben, azonban ez a változás veszélyt is jelenthet az ágazat számára, amennyiben az információ-átadás nem történik megfelelően és időben.

Napjaink menedzsment és technológiai eszközei segítségével lehetőségként említhető a pazarlás megszüntetése, a fenntarthatóság és körforgásos gazdaság kiépítése, ellátási láncok rövidítése és precíziós eszközök támogatása. Ennek érdekében a mezőgazdaság gazdasági és társadalmi szerepvállalásának köztudatba ágyazása alapvetően határozhatná meg a gazdálkodások szerepét.

6. Önálló, újszerű tudományos eredmények

Empirikus kutatásom középpontjában a Dunántúli mezőgazdasági mikro-, kis- és közepes méretű vállalkozások állnak, ahol többek között arra voltam kíváncsi, hogy jövedelmükkel való elégedettségük mennyire függ össze alkalmazottaik számára stabil munkahelyteremtési igényükkel. Továbbá azt is igazolni szeretném, hogy a technológiai fejlesztések nem az aktuális fejlettségtől vagy a vállalkozó legmagasabb iskolai végzettségétől függnak. A technológiai fejlesztések és az alkalmazottak megtartása ugyanis erősen meghatározzák a hazai mezőgazdasági ágazat jövőbeli helyzetét, mivel a szakképzett munkaerő száma csökken, az új fejlesztések hatása pedig egyre erősödik. Emellett pedig igazolni kívántam azt is, hogy a gazdálkodási terület mérete amellett, hogy befolyásolja a keletkezett jövedelem nagyságát, hatással van az aktuális (szubjektív) technológiai fejlettségre is.

1. tézispont: A mezőgazdasági vállalkozók technológiai fejlettsége összefügg a vállalkozásból keletkezett jövedelemmel való elégedettségükkel

A két változó közötti összefüggést Spearman-féle rangkorrelációs együttható mutatja, ahol

$$r_{\text{fejlettség, elégedettség}} = 0,397 \text{ és } p = 0,000.$$

Tehát a két változó között közepesen erős, azonos irányultságú kapcsolat mutatható ki, azaz a technológiai fejlettség és a mezőgazdasági vállalkozó jövedelemmel való elégedettsége között kapcsolat mutatható ki.

Mivel a statisztikai adatokból tudjuk, hogy Dunántúli vállalkozóink mezőgazdasági foglalkoztatottság és beruházások terén is jelentős szerepet játszanak országos viszonylatban, továbbá közepesen vagy annál jobban elégedettek keletkezett jövedelmükkel (197 válasz) és nyitottak az új fejlesztések iránt (214 válasz), továbbá többségében (115 válasz) több tevékenységgel is foglalkoznak egyszerre, elmondható, hogy a vállalkozások hosszú távú fennmaradását szolgáló lépések közül talán a legfontosabbnak eleget tesznek: fejlesztenek. Valószínűleg mindezt azért teszik, mert rá vannak kényszerítve, azonban a végeredmény mégis a technikai haladás.

A kutatás egyik nemzetközi szinten is tapasztalt interjú alanyának véleménye szerint Magyarország mezőgazdaságának egyik versenylőnye a munkaerő-igényes folyamatok termelési költségeinek alacsony szintjében, illetve az olcsó munkaerőben keresendő. Mivel azonban a földárak is alacsonyabbak nyugathoz képest, ráadásul nyugati minőségű gépekkel és termékekkel lehet hazánkban gazdálkodni, továbbá itthon bizonyos keretek között növelhető a birtokméret, az elaprózódás felszámolása előrelépést jelentene a nemzetgazdaság számára. Ehhez azonban földterületek felvásárlására – aminek szigorú szabályai vannak – vagy szövetkezésekre, több társas vállalkozásra lenne szükség.

A termőterület növelése mellett a munkaerőigény is növekedne adott gazdaság esetében, és az ő stabilitásuk biztosítása érdekében is elengedhetetlen a likviditás fenntartása.

Összességében tehát elmondható, hogy a technológia fokozása önmagában nem lehet cél, hanem a méretgazdaságosság kialakítása érdekében addig szükséges növelni a birtokméretet – azon pedig minél több terméket előállítani fejlett technológia segítségével – ameddig csak lehet.

A második hipotézis ezért a vállalkozók jövedelemmel való elégedettsége és stabil munkahely-teremtési szándéka között keresi az összefüggést, méghozzá azt feltételezve, hogy hiába fejlett egy vállalkozás technológiája - akár precíziós gazdaság is lehet -, nem biztos, hogy ettől tartja majd fontosnak azt, hogy alkalmazottai számára biztos megélhetést biztosítson. Sokkal inkább befolyásolja, hogy saját magát és vállalkozását biztonságban tudhatja-e, azaz elégedett a jövedelmével.

2. tézispont: A mezőgazdasági vállalkozók tevékenységükből keletkezett jövedelemmel való elégedettségük összefügg stabil munkahely-teremtés iránti igényükkel.

A két változó közötti összefüggést Spearman-féle rangkorrelációs együtthatóval került kimutatásra, ahol

$$r_{\text{elégedettség, stabil munkahely teremtés}} = 0,408 \text{ és } p = 0,000.$$

A két változó között közepesen erős, azonos irányultságú kapcsolat mutatható ki.

Mivel hazánkban nagy területen találhatóak mezőgazdasági művelésre alkalmas területek, ráadásul a termőföldek minősége kedvező, elérhetőek az új technológiák, alapanyagok, azonban a munkaerő száma folyamatosan csökken, érdemes termelés-optimalizálás segítségével - aminek része lehet a kapacitások növelése vagy a technológia fejlesztése – megteremteni a hosszú távú likviditást, amivel a munkatársak hosszú távú alkalmazhatósága is biztosítottá válik. A harmadik hipotézisem a technológiai fejlettség és a stabil munkahelyteremtés iránti igény között keresi az összefüggést, mivel a korábban említett technológiai fejlesztés vonja maga után a hosszú távú gondolkodás és stabilitás megteremtését.

3. tézispont: A mezőgazdasági vállalkozók technológiai fejlettsége összefügg stabil munkahely-teremtés iránti igényükkel.

A mezőgazdasági vállalkozó technológiai fejlettsége és stabil munkahelyteremtés iránti igénye közötti összefüggés Spearman-féle rangkorrelációs együtthatóval került kimutatásra, ahol

$$r_{\text{technológiai fejlettség, stabil munkahely teremtés}} = 0,355 \text{ és } p = 0,000.$$

A két változó között közepesen erős, azonos irányultságú kapcsolat mutatható ki.

A technológiai fejlettség kapcsolatban áll tehát a jövedelemmel való elégedettséggel, ami szintén kapcsolatban áll a stabil munkahely-teremtés iránti igénnyel. Továbbá kapcsolat mutatható ki a technológiai fejlettség és a stabil munkahelyteremtés iránti igény

között is. E három tényező összefüggése a hosszú távú fenntartás elvét erősíti, miszerint minél magasabb a jövedelem, annál szükségesebb a fejlesztés és stabilitás, valamint fordítva: minél nagyobb a fejlesztés és növekedés iránti vágy, annál jobban emelkedik a vállalkozás jövedelme.

Ha a vállalkozások fejlődését vizsgáljuk, egy kisebb vállalkozás esetén szükséges eljutni arra a szintre, amikor a jövedelmezőség biztosított, majd ezután a verseny válik fontossá, azonban a fejlődési folyamatnak a tapasztalat szerint létezik egy pontja, amikor tudás és információ megszerzése nélkül nem lehet továbblépni a következő érettségi szintre. A probléma kiküszöböléséhez a hazai agrárképzés mellett szakmai továbbképzések és bemutatók alkalmazásával is közelebb lehetne hozni a tudást a kis és közepes méretű vállalkozókhoz. Továbbá a választható szaktanácsadói hálózat rendkívül hasznos lenne, amit jól ki lehetne egészíteni önszerveződő szövetkezetekkel, körökkel, ahol közös fórumokon meg lehetne osztani a tapasztalatokat.

Negyedik hipotézis ellenőrzéséhez a vállalkozók saját megítélése technológiai fejlettségük iránt, illetve tevékenységük során az új fejlesztések kipróbálásának igénye közötti összefüggés vizsgálatát szükséges elvégezni. A feltételezés azon alapul, hogy az innovációk és új fejlesztések nem feltétlenül azoknál a vállalkozásoknál fognak megjelenni, ahol egyébként is magasabb fejlettségi szint tapasztalható, hanem sokkal inkább az alsóbb szinteken, ahol nagyobb a motivációs kényszer.

4. tézispont: A legújabb mezőgazdasági technológia kipróbálása iránti igény negatív kapcsolatban áll a gazdálkodás aktuális (szubjektív) technológiai fejlettségével.

A két változó közötti összefüggést Spearman-féle rangkorrelációs együttható mutatja, ahol

$$r_{\text{fejlettség, új fejlesztések kipróbálása}} = -0,343 \text{ és } p = 0,000.$$

Tehát a két változó között közepesen erős, ellentétes irányultságú kapcsolat mutatható ki. Az aktivitás fenntartása azonban fontos lenne a fejlesztések terén is, mivel ahogy korábban említettem az innováció fokozott az iparágban és a nyugati országokkal szemben egyébként is erős lemaradást mutat hazánk.

Az újításokat tehát sokkal inkább generálja az alsóbb szinteken jelentkező motivációs kényszer, mint a fejlettebb vállalkozások további fejlődése. Az innovációknak pedig - ahogy korábban is kiderült -, inkább az lenne a célja, hogy a méretgazdaságos és jövedelmező gazdálkodás kialakítható és hosszútávon fenntartható legyen. A köztudatban talán még mindig nem szerepel helyesen az elképzelés a precíziós gazdálkodásokról és a jövőbeli lehetőségekről hazánkban.

Lencsés et al. 2014-es felmérése szerint a precíziós gazdálkodást alkalmazók elsősorban a 40 év alatti, felsőfokú végzettséggel rendelkező, és 300 hektárnál nagyobb területen gazdálkodók. Tehát a fiatalabb, iskolázottabb, nagyobb területen gazdálkodók részesítik előnyben az új technológiákat.

Az ötödik hipotézis ezért a mezőgazdasági vállalkozó újítások iránti igénye és legmagasabb iskolai végzettsége között keresi az összefüggést. A feltételezés abból indul ki, hogy az újításokra való nyitottság nem függ össze azzal, hogy az adott mezőgazdasági vállalkozó milyen magas iskolai végzettséggel rendelkezik, mivel a vállalkozó-kedv és kockázat-kerülés leginkább egyéni sajátosság, illetve a biztonságérzettel összefüggő tényező.

5. tézispont: *A legújabb mezőgazdasági technológia kipróbálása iránti igény negatív kapcsolatban áll a mezőgazdasági vállalkozó legmagasabb iskolai végzettségével.*

A két változó közötti összefüggést Spearman-féle rangkorrelációs együttható jelzi, ahol

$$r_{uj\ fejlesztések\ kiprobálása,\ végzettség} = -0,334 \text{ és } p = 0,000.$$

Tehát a két változó között közepesen erős, ellentétes irányultságú kapcsolat mutatható ki.

Érdemes lenne még több betekintést szervezni a precíziós mintagazdaságokba, megismertetni az új technológiákat iskolai kereteken kívül, kötetlenebb körülmények között a gazdákkal, hogy ne kötelességnek, hanem lehetőségnek fogják fel. Szabadabb információ-áramlásra, magabiztosabb tudásra lenne szükség. Ebben az irányban előrelépés történt, mivel 2021-ben Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem néven új intézménybe összpontosult a hazai tudás, mellyel jelentős fejlődés veheti kezdetét az agrároktatásban.

A legmagasabb iskolai végzettség és a technológiai fejlettség között gyenge, pozitív irányú kapcsolat mutatható ki

$$r_{végzettség,\ technológiai\ fejlettség} = 0,212 \text{ és } p = 0,000.$$

Az eredmény arra enged következtetni, hogy a mezőgazdasági vállalkozás elvár egy bizonyos szintű tudást és fejlettséget, mert ezen tényezők nélkül nem lehetne hosszú távon fenntartani a vállalkozást.

Minél nagyobb a gazdálkodási terület, annál több növényt lehet rajta termeszteni, vagy annál több állatot lehet rajta tartani, annál magasabb a vállalkozó jövedelme vagy fordítva, minél nagyobb a jövedelme, annál több területet szeretne magának. De a terület nagysága nem csak a jövedelemmel függ össze, hanem a technológiai fejlettséggel is, mivel ahogy nő a terület nagysága, úgy van szükség a fejlettebb technológiára. Hatodik hipotézisem ezen összefüggések vizsgálatát célozta meg.

6. tézispont: *A gazdálkodási terület nagysága a keletkezett jövedelem mellett a technológiai fejlettséggel is összefüggésben áll.*

Három változó közötti összefüggést Spearman-féle rangkorrelációs együttható jelzi, ahol

$$\begin{aligned} r_{területnagyság,\ technológiai\ fejlettség} &= 0,377 \text{ és } p = 0,000 \text{ és} \\ r_{területnagyság,\ keletkezett\ jövedelem} &= 0,498 \text{ és } p = 0,000, \text{ valamint} \\ r_{technológiai\ fejlettség,\ keletkezett\ jövedelem} &= 0,341 \text{ és } p = 0,000. \end{aligned}$$

Tehát a három változó között közepesen erős, pozitív irányultságú kapcsolat mutatható ki, azaz a gazdálkodási terület nagysága egyaránt befolyásolja a technológiai fejlettséget, illetve keletkezett jövedelmet, vagy akár fordítva: a keletkezett jövedelem befolyásolja a gazdálkodási terület nagyságát és a technológiai fejlettségét. E három tényező nem választható el könnyen egymástól, mivel az elvégzett parciális korreláció szerint a területnagyság és keletkezett jövedelem közti kapcsolatot közepesen erősen magyarázza a technológiai fejlettség

$$r_{\text{területnagyság, keletkezett jövedelem, technológiai fejlettség}} = 0,411 \text{ és } p = 0,000.$$

Ahogy a szakirodalomban is olvasható, mezőgazdasági vállalkozóink szívesen növelik gazdálkodási területeiket a magasabb jövedelem, vagy csupán a birtoklási vágy kielégítése érdekében, ez viszont maga után vonja a technológia fejlesztését is, mivel a gazdálkodás során az idő és költségek meghatározó tényezők. Ezen okból kifolyólag is érdemes motiválni a termőterületek koncentrációját és a munka megosztását, hiszen a jövedelem mellett a beruházás sem elhanyagolható tényező.

7. Következtetések, javaslatok

A kutatási eredmények azt igazolják, hogy az elégedettség és fejlettség, illetve kedvezőbb munkahelyi kapcsolatok között összefüggés mutatható ki, ami a technológiai fejlettség, jövedelemmel való elégedettség, stabil munkahelyteremtés és új fejlesztések kipróbálása iránti igény közötti kapcsolat kimutatásával került bemutatásra. Az eredmények továbbá alátámasztják, hogy a gazdálkodók nagy része tőkeerős, mégis minél fejlettebb a technológiája adott dunántúli mezőgazdasági vállalkozónak, annál kevésbé próbálja ki az új fejlesztéseket. A fejlődésnek mintha lenne egy láthatatlan határa a vizsgált régióban, ami a bizonytalanságból fakadhat. Azonban a fejlesztési és tanulási aktivitás fenntartása érdekében fontos, hogy a megfelelő tudás és know-how a vállalkozás birtokában lehessen, amikor szükség van rá.

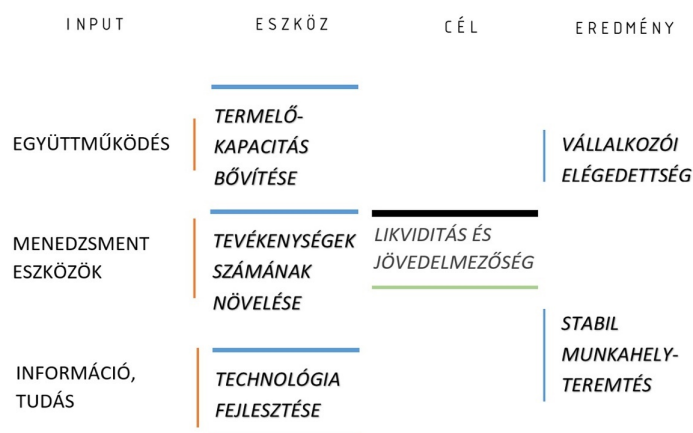
Mivel az eredmények alapján az új technológiák felé való nyitás hiányzik a vizsgált régió gazdálkodóiból, és ez problémát jelenthet a jövőben a precíziós gazdaságok által támasztott elvárások megfelelése terén, javasolt a figyelmet az agrár szektorban is az innovációra összpontosítani hazánkban. Továbbá az is bizonyosságot nyert, hogy a hosszú távon tervezők többnyire a tőkehiány és bizonytalanság érzésével küzdenek leginkább, mivel ezen fejlődési gátak esetében látható a legtöbb öt éves terv. Érdemes a támogatási rendszert átgondolni, hogy a kiszolgáltatottság és függés amennyire lehet, lazítható legyen. A kutatásból ugyanis kiderült, hogy az innováció iránti kedv emelkedéséhez szükséges az anyagi helyzet stabilitása, mivel az innováció nem életkortól és iskolázottságtól függ, hanem anyagi javaktól és támogató környezettől.

2020-ban komoly változások indultak több kiemelt területen, mint például a hazai mezőgazdasági képzések tekintetében, illetve az Európai Unió támogatási rendszerének reformálása és a KAP egyéb intézkedései révén. Az együttműködések terén, mely a diverzifikációt is erősíteni azonban további beavatkozások és a segítség nélkülözhetetlen. Továbbá a pazarlás megszüntetése, a rövidebb ellátási láncok és a szervezetekbe tömörülés csökkentené a költségeket és centralizálná a bevételeket, amiket gazdaságosabban lehetne újra felhasználni. Ezek kívül a kockázatok csökkentésére és a hosszú távú tervezésre érdemes felhívni a mezőgazdasági vállalkozók figyelmét, amit egy szakszerűen kiépített tanácsadói hálózat biztosítani tudna.

A kutatás eredményeinek gyakorlati alkalmazhatóságát leginkább abban látom, hogy a szektor előtt álló generációváltás által a köztudatban is nagyobb szerepet kapjon a mezőgazdaság gazdasági és társadalmi szerepvállalásának fontossága. Továbbá elképzelhetőnek tartom, hogy a hazai agrár képzések fejlesztéseként a megfelelően képzett munkaerő száma emelkedne, és az ágazat nagyobb szerepet kapna a köztudatban, ami a 2020-as átreformált mezőgazdasági felsőoktatással útjára is indult. A vezetői attitűd javítása továbbá minden ágazat esetében hasznos célt szolgálhatna, amin különböző fórumok és marketing eszközök tudnának segíteni. A szaktanácsadó rendszer kiépítésével pedig Magyarország mezőgazdasága is egyre több precíziós gazdasággal fejlődhetne egy jövedelmezőbb ipar-

ággá.

Ezen következtetések és javaslatok összefoglalásaként a 2. ábra szolgál, mely tartalmazza a mezőgazdasági vállalkozások fejlődése szempontjából fontos beviteli és kimeneti tényezőket, illetve a köztük elhelyezkedő eszközöket és célokat.

2. ábra. Mezőgazdasági vállalkozások fejlődésének alapvető elemei.

Forrás: saját eredmény

Az ábra szemlélteti, hogy alapvető tényező a folyamat elején, hogy az együttműködésben lehetőséget lássanak a vállalkozók, továbbá legyenek képesek használni a tevékenységük szempontjából fontos menedzsment eszközöket és keressék az új információt, a tudást. Ezek segítségével lesznek ugyanis képesek bővíteni termelőkapacitásukat és tevékenységeik számát, valamint fejleszteni a felhasznált technológiát. Ezeknek következményeként a likviditási problémák megszűnhetnek és a jövedelmezőség hosszú távon is biztosítottá válhat, hiszen a méretgazdaságosság és több lábbon állás, precíziós gazdaságok felé elmozdulás jelenti az ágazat jövőjét. Az eredmény pedig elégedett vállalkozók és munkavállalók csoportja lehet, melyek együtt képesek a mezőgazdaság társadalmi és gazdasági megítélését a lehető legjobban formálni.

Ezen kívül fontos következtetésnek tartom, hogy a változó környezetben a mezőgazdaságnak is alkalmazkodnia kell, melyben a három „T” nyújthat segítséget: technológia, tudás, tőke. Mindezek segítségével kiépíthető a méretgazdaságos agrár-termelési szerkezet, melyet – akár egymást támogatva – saját gazdaságukra formálhatnak, alkalmazhatnak.

8. A szerző témához kapcsolódó publikációinak jegyzéke

TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATCIKK HAZAI KIADÁSÚ SZAKFOLYÓIRATBAN IDEGEN NYELVEN

1. **Göllény-Kovács, N.** – Németh, K. – Péter, E.: 2020, *Relationship between security and competitiveness in agricultural enterprises in transdanubia*, Georgikon for Agriculture – A Multidisciplinary Journal in Agricultural Sciences, Volume **24**, Issue 3, pp. 16-31
2. Németh, K. - Birkner, Z. - Katona, A. - **Göllény-Kovács, N.** - Bai, A. - Balogh, P. - Gabnai, Z. - Péter, E.: 2020, *Can energy be a “local product” again?: Hungarian case study*, Sustainability, 12 : 3 Paper: 1118 , 21 p.
3. **Göllény-Kovács, N.** – Péter, E. – Pintér, G.:2021, *Stability and development of Transdanubian agricultural enterprises*, Acta Agraria Debreceniensis, **2021**, Issue 1, pp. 77-82

HAZAI KIADÁSÚ SZAKFOLYÓIRATBAN MAGYAR NYELVEN

1. **Kovács, N.:** 2015, *Az optimális ár meghatározásának módszere az értékteremtés szolgálatában* , Vezetéstudomány, **46** évfolyam, 2015/12. szám, 2015, pp. 34-40
2. **Kovács, N.:** 2015, *A hazai versenyképesség fokozásának egyik lehetősége – Együtt könnyebb* , Magyar Tudomány, **176** évfolyam, 2015/10. szám, pp. 1242-1252
3. **Göllény-Kovács, N.**– Péter, E.- Németh, K: 2020, *Merre van az előre? - Innovációs folyamatok megjelenése a dunántúli mezőgazdasági vállalkozásoknál is* , Magyar Tudomány, **181** évfolyam, 2. szám, pp. 242-251

TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT NEMZETKÖZI KONFERENCIA KIADVÁNYOK MAGYAR NYELVEN

1. **Göllény-Kovács, N.:** 2018, *Minőség, idő és ár összefüggéseinek bemutatása búzatermesztés során*, In: Pintér, Gábor; Zsiborács, Henrik; Csányi, Szilvia (szerk.) *Arccal vagy háttal a jövőnek? : LX. Georgikon Napok. Tanulmánykötet*, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar, (2018) pp. 111-118.
2. **Göllény-Kovács, N.**- Péter, E.: 2019, *Jövedelmezőséget befolyásoló kockázati tényezők azonosítása dunántúli mezőgazdasági vállalkozások esetében*, In: Pintér, Gábor; Csányi, Szilvia; Zsiborács, Henrik (szerk.) *Innovációs kihívások a XXI. században: LXI. Georgikon Napok Nemzetközi Tudományos Konferenciakötete*, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar, pp. 132-133

-
3. **Göllény-Kovács, N.- Péter, E.– Katona, A. :** 2019, *Jövedelem-kockázat kezelése egyes dunántúli gazdálkodások esetén*, In: Marton, Zsuzsanna; Németh, Kornél; Pelesz, Pelbárt; Péter, Erzsébet (szerk.) IV. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, (2020) pp. 301-306.
 4. **Göllény-Kovács, N.– Katona, A- Péter, E.:** 2021, *Mezőgazdasági vállalkozók jövedelmét és technológiai fejlettségét befolyásoló tényezők vizsgálata*, LXII. Georgikon Napok Nemzetközi Tudományos Konferenciakötete, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar, BEFOGADÓ NYILATKOZATTAL
 5. **Göllény-Kovács, N.:** 2021, *A mezőgazdasági vállalkozások fenntarthatóságának kiépítési lehetőségei*, In: Mezőfi, Nóra; Dr. Németh, Kornél; Dr. Péter, Erzsébet; Püspök, Krisztián (szerk.) V. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsa - Körforgásos Gazdaság Egyetemi Központ (2021), pp. 398-405.
 6. **Göllény-Kovács, N.– Göllény, Á. :** 2021, *Mezőgazdasági foglalkoztatottságot befolyásoló tényezők a Dunántúlon*, In: Mezőfi, Nóra; Dr. Németh, Kornél; Dr. Péter, Erzsébet; Püspök, Krisztián (szerk.) V. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsa - Körforgásos Gazdaság Egyetemi Központ (2021), pp. 374-381.
 7. **Göllény-Kovács, N.- Molnár, T.– Péter, E.:** 2021, *Vidékfejlesztés és mezőgazdasági vállalkozás a Dunántúlon*, In: Mezőfi, Nóra; Dr. Németh, Kornél; Dr. Péter, Erzsébet; Püspök, Krisztián (szerk.) V. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsa - Körforgásos Gazdaság Egyetemi Központ (2021), pp. 382-389.
 8. **Göllény-Kovács, N.– Péter, E.:** 2021, *Stabil munkahelyteremtés feltételei Dunántúli mezőgazdasági vállalkozások esetében*, In: Mezőfi, Nóra; Dr. Németh, Kornél; Dr. Péter, Erzsébet; Püspök, Krisztián (szerk.) V. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsa - Körforgásos Gazdaság Egyetemi Központ (2021), pp. 390-397.

TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT HAZAI KONFERENCIA KIADVÁNYOK MAGYAR NYELVEN

1. **Göllény-Kovács, N.:** 2019, *Vezetői szemléletek alakulása dunántúli mezőgazdasági vállalkozások esetén*, XXV. Ifjúsági Tudományos Fórum Tanulmánykötet, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Állattudományi Tanszék, (2019) pp. 1-6.

-
2. **Göllény-Kovács, N.:** 2019, *Kockázatkezelési lehetőségek mezőgazdasági vállalkozások példáján*, XXV. Ifjúsági Tudományos Fórum Tanulmánykötet, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Állattudományi Tanszék,(2019) pp 1- 6.
 3. **Göllény-Kovács, N.- Péter, E. - Katona, A.:** 2019, *A kommunikáció jelentősége dunántúli mezőgazdasági vállalkozók életében*, In: Garaczi, Imre (szerk.) *Az életminőség-fejlesztés új paradigmái a 21. században*, Veszprém, Magyarország: Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány, p. 31
 4. **Göllény-Kovács, N.- Péter, E. - Katona, A.:** 2019, *A termőföld értéke, mint a mezőgazdasági vállalkozások lehetőségeit meghatározó tényező a Dunántúlon*, In: Kovács, László (szerk.) *Határterületek 2019*, Szombathely, Magyarország: Savaria University Press, (2020) pp. 31-40.
 5. **Göllény-Kovács, N.- Péter, E. - Katona, A.:** 2020, *Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikálása és a vállalkezési nehézségek összefüggéseinek elemzése dunántúli vállalkozások esetében*, In: Bene, Szabolcs (szerk.) *XXVI. Ifjúsági Tudományos Fórum Tanulmánykötet*, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar, (2020) pp. 1-6.

9. A szerző egyéb publikációinak jegyzéke

TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATCIKK NEMZETKÖZI SZAKFOLYÓIRATBAN

1. Péter, E. - Németh, K. - Katona, A.- **Göllény-Kovács, N.** – Lelkóné, Tollár I.: 2019, *How People in Zala County See the Security in Tourism*, Deturope - The Central European Journal of Regional Development and Tourism, 11. évfolyam, 1 szám, pp. 95-116

HAZAI KIADÁSÚ SZAKFOLYÓIRATBAN IDEGEN NYELVEN

1. Péter, E. - Németh, K. - Katona, A.- **Göllény-Kovács, N.** – Lelkóné, Tollár I.: 2018, *Skilled and Motivated Workforce – The Key to Success*, Pannon Management Review, Vol. 7, Issue 4, pp. 9-33

HAZAI KIADÁSÚ SZAKFOLYÓIRATBAN MAGYAR NYELVEN

1. **Kovács, N.:** 2016, *Költségek, idő és minőség jelentősége a gazdasági folyamatokban*, Magyar Tudomány, 177. évfolyam, 2016/9. szám, pp. 1108-1117
2. **Kovács, N.:** 2017, *Költségoptimalizálás, vezetői döntéstámogatás*, Magyar Tudomány, 178. évfolyam, 2017/10. szám, pp. 1276-1293

TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT NEMZETKÖZI KONFERENCIA KIADVÁNYOK IDEGEN NYELVEN

1. Péter, E. - Németh, K.- **Göllény-Kovács, N.** – Lelkóné, Tollár I.: 2019, *New tourism demands are on the horizon*, In: Kiglics, Norbert; Marton, Zsuzsanna; Németh, Kornél (szerk.) III. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, pp. 304-309
2. Katona, Andrea - **Göllény-Kovács, N.** - Németh, Kornél - Péter, Erzsébet: 2020, *Data Security and the Transformation of Employee Roles in the Fourth Industrial Revolution*, In: Marton, Zsuzsanna; Németh, Kornél; Pelesz, Pelbárt; Péter, Erzsébet (szerk.) IV. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, (2020) pp. 483-489.

-
3. Péter, E. – Katona, A. - **Göllény-Kovács, N.** – Lelkóné, T. I.: 2019, *Proactive leadership vision in Transdanubian companies*, In: Pintér, Gábor; Csányi, Szilvia; Zsiborács, Henrik (szerk.) Innovációs kihívások a XXI. században: LXI. Georgikon Napok Nemzetközi Tudományos Konferenciakötete, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar, pp. 562-571.

TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT NEMZETKÖZI KONFERENCIA KIADVÁNYOK MAGYAR NYELVEN

1. Péter, E. – Németh, K. –**Göllény-Kovács, N.** – Katona, A. : 2019, *Kockázatészlelés fogyasztói szemmel – utazáshoz kapcsolódó prevenciós magatartás*, In: Marton, Zsuzsanna; Németh, Kornél; Pelesz, Pelbárt; Péter, Erzsébet (szerk.) IV. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz (2020) pp. 315-323.

TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT HAZAI KONFERENCIA KIADVÁNYOK MAGYAR NYELVEN

1. **Göllény-Kovács, N.:** 2021, *Az IT haszna az ellátási lánc menedzsmentben*, In: Sipos, Norbert; Gunszt, Dóra (szerk.) Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Pécs, 2012, pp. 366-370
2. Péter, E. - Németh, K. -**Göllény-Kovács, N.** - Katona, A. - Lelkóné, T. I.: 2019, *Kommunikációs harc a fogyasztói figyelemért*, In: Garaczi, Imre (szerk.) Az életminőség-fejlesztés új paradigmái a 21. században, Veszprém, Magyarország: Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány, p. 51
3. Katona, A. - **Göllény-Kovács, N.** - Péter, E.: 2019, *Kommunikáció 4.0: Vállalatok munkavállalók felé történő motivációs törekvései és az információ átadás irányvonalai*, In: Garaczi, Imre (szerk.) Az életminőség-fejlesztés új paradigmái a 21. században, Veszprém, Magyarország: Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány, p. 39
4. Péter, E. – Németh, K. – **Göllény-Kovács, N.** – Katona, A.: 2019, *Fejtetőre állt kereskedelem?– Fogyasztói szokások átalakulása a dunántúli térségben*, In: Kovács, László (szerk.) Határterületek 2019, Szombathely, Magyarország: Savaria University Press, (2020) pp. 141-148.
5. Katona, A. - **Göllény-Kovács, N.** - Péter, E.: 2019, *A vállalati stratégia hatása az ipari digitalizációra*, In: Kovács, László (szerk.) Határterületek 2019, Szombathely, Magyarország: Savaria University Press, (2020) pp. 81-90.

-
6. Katona, A. - **Göllény-Kovács, N.** - Péter, E.: 2020, *Az Ipar 4.0 vizsgálata a stratégia és szervezet, munkavállalók és új digitális technológiák oldaláról*, In: Bene, Szabolcs (szerk.) XXVI. Ifjúsági Tudományos Fórum, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar, (2020) pp. 1-6.

10. Hivatkozások jegyzéke

1. Forgács, Cs. (2003): A mezőgazdaság helye és szerepe a vidékfejlesztésben, Gazdálkodás, 47. évfolyam, 4. szám, 70-94. pp.
2. Európai Parlament (letöltve 2020. 09.02)
<https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200519STO79422/a-biologia-i-sokfelleges-megova-sa-az-eu-ban/>
3. Lencsés, E. - Takács, I. - Takács-György, K. (2014): Farmer's perception on precision farming technology among Hungarian farmers, Sustainability, Volume 6, 8452-8465. pp.
4. Molnár, T. (2015): Empirikus területi kutatások, Pannon Egyetem, Akadémiai Kiadó, Budapest, 207 pp.
5. Péter, E. - Weisz, M. - Kovács E. (2009): Analysis of the Retail Trade and Catering Sector in the Largest Rural Resort Area of Hungary (Lake Balaton), Acta Agriculturae Serbica, Volume 14, Issue 27, 63-78. pp.
6. Pope, R. D. (2003): Risks and Agriculture: Some Issues and Evidence, in: Meyer, D. J. (eds.): The Economics of Risk, W. E. Upjohn Institute for Employment Research, 127-167. pp.
7. Regős, G. (2012): Kockázatok a mezőgazdaságban, Közgazdaság, 2012/3. szám, 191-208. pp.
8. Vizvári, B. - Bacsí, Zs. (2003): Structural problems in Hungarian agriculture after the political turnover, Journal of Central European Agriculture (online), Volume 4, Issue 2, 175-184. pp.